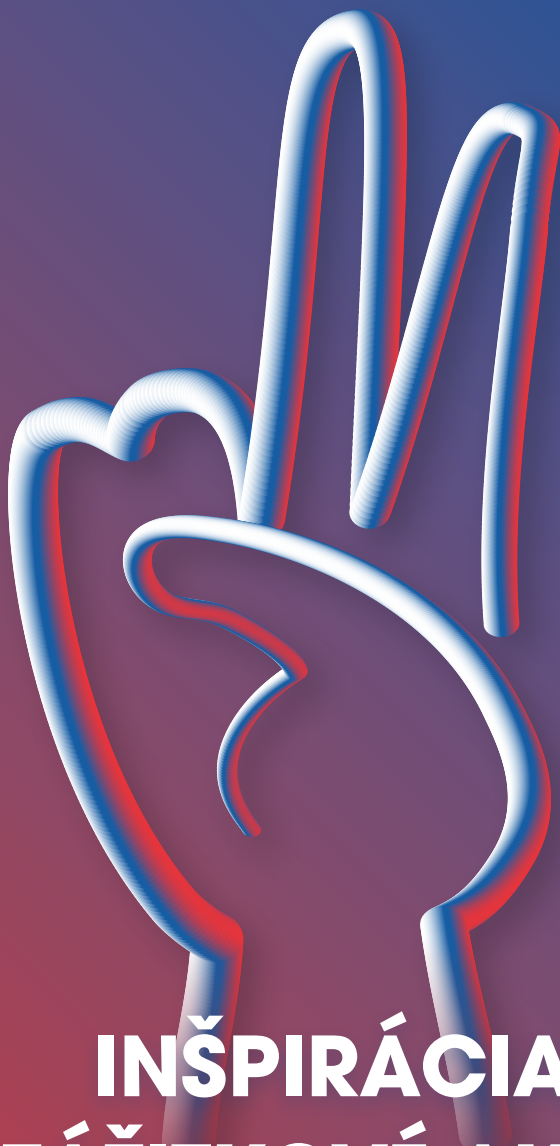

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

INŠPIRÁCIA NA ZÁŽITKOVÉ AKTIVITY O NEŽNEJ REVOLÚCII

Obsah

Úvod	03
01 Aktivita: Výlety za príbehmi slobody	04
02 Aktivita: Za železnou oponou: Ako sa žilo v 80. rokoch?	06
03 Aktivita: Ako transparenty a protestné piesne formovali Nežnú revolúciu	13
04 Aktivita: Argumentácia pre a proti - Demokracia v praxi	16
05 Aktivita: Tematický deň - Odevy, ktoré písali históriu Nežnej revolúcie	19
Podakovanie	21

Úvod

Štrnganie klúčov, bielo-modro-červené stužky či tóny piesne „Slúbili sme si lásku.“ Tieto a mnohé ďalšie symboly sprevádzali významnú udalosť, ktorá zásadne ovplyvnila smerovanie našej krajiny – Nežnú revolúciu. Tento klúčový moment v histórii Československa, nielenže ukončil desiatky rokov totalitného režimu, ale tiež otvoril dvere demokracii, slobode a ochrane ľudských práv. Naša krajina sa stala súčasťou demokratického sveta a neskôr sa pripojila k dôležitým partnerstvám, ako sú Európska únia a NATO.

Udalosti novembra 1989 nám dnes pripomínajú dôležitosť občianskej odvahy a túžby po slobode. Sme presvedčení, že učitelia a učiteľky sú vzorom pre svojich žiakov a žiačky, a ich úloha vo vzdelávaní o demokratických princípoch je klúčová pre budovanie informovaných a aktívnych občanov a občianok.

Uvedomujeme si, že na rozvíjanie demokratických princípov u detí nemôžu učitelia a učiteľky zostať sami. Preto sme pre žiakov a žiačky 3. cyklu základných škôl a stredných škôl pripravili inšpiráciu na interaktívne a zážitkové aktivity, ktoré majú podporiť vyučovanie o témach spojených s Nežnou revolúciou. Aktivity majú tiež za cieľ rozvíjať klúčové zručnosti, ako je kritické myslenie, argumentácia či emocionálna a sociálna gramotnosť, a zároveň posilňovať hodnoty, ktoré Nežná revolúcia priniesla – demokraciu, slobodu a ľudské práva.

Všetky aktivity sú navrhnuté tak, aby ich učitelia a učiteľky mohli využiť v rámci nového štátneho vzdelávacieho programu vo vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť. Sú tiež vhodné pre pracovníkov a pracovníčky s mládežou, ktorí chcú posilňovať demokratické hodnoty a aktívne občianstvo u mladých ľudí.

Zároveň odporúčame, aby si učitelia a učiteľky prispôbili aktivity pre konkrétne potreby ich triedy a detí. Aktivity majú slúžiť predovšetkým ako inšpirácia.

Každá z aktivít obsahuje:

- cieľ aktivity a cieľovú skupinu,
- metódy a formy práce použité v aktivite,
- postup aktivity,
- otázky do reflexie.

V aktivitách sme využili zážitkové a interaktívne metódy vzdelávania, ktoré pomáhajú žiakom a žiačkam lepšie si zapamätať učivo, rozvíjať rôzne zručnosti, a formovať hodnoty a postoje. Odporúčame po aktivitách nevynechať reflexiu, pretože vďaka nej si žiaci a žiačky prepoja zážitok z aktivity so súčasným kontextom a s ich reálnymi skúsenosťami.

Ďakujeme, že vediete deti k demokratickým hodnotám a pomáhate im stať sa aktívnymi občanmi a občiankami.

Aktivita

Výlety za príbehmi slobody

Cieľ aktivity a cieľová skupina

Prehĺbenie porozumenia Nežnej revolúcie cez priame prepojenie s miestami, kde sa udiali významné momenty. Hlavným cieľom je motivovať žiakov a žiačky k diskusi a hlbšiemu zamysleniu sa nad významom slobody, demokracie a politických zmien pri pamiatkach či miestach spojených s Nežnou revolúciou a obdobím totality.

i

Aktivita je vhodná pre žiakov a žiačky 8. - 9. ročníka ZŠ a SŠ.

Metódy a formy práce

exkurzia, diskusia

Postup aktivity

1. Príprava pred exkurziou

Pred samotnou návštevou miest či pamätníkov oboznámte žiakov a žiačky s historickým pozadím Nežnej revolúcie a hlavnými udalosťami. Diskutujte o tom, prečo sú pamätné miesta dôležité pre národnú pamäť a ako uchovávajú odkaz Nežnej revolúcie. Poskytnite žiakom a žiačkam prehľad miest, ktoré navštívite, a stručný opis ich významu (napr. námestia, pamätníky, múzeá).

2. Výber miesta

Ponúkame príklady zaujímavých miest, múzeí a pamätníkov, ktoré môžete navštíviť, a sú spojené s históriou Nežnej revolúcie, totalitných režimov či životom v Československu. Samozrejme, v okolí mesta či obce, kde sa nachádza vaša škola, sa môžu nachádzať aj ďalšie zaujímavé miesta spojené s históriou a odkazom Nežnej revolúcie. Nemusíte sa obmedzovať iba na zoznam príkladov, ktorý sme priložili.

- [Pamätník demokratickej revolúcie 1989](#) (Bratislava)
- [Tabuľa VPN](#) (Bratislava)
- [Pamätník Sviečkovej manifestácie](#) (Bratislava)
- [Pamätník Obeťam komunizmu](#) (Bratislava)
- Námestie SNP a Podchod študentov 16. novembra 1989 na Hodžovom námestí (Bratislava)
- [Brána Slobody](#) (Devín)
- [Pamätník železnej opony](#) (Devín)
- [Cyklomosť slobody](#) (Devínska Nová Ves)
- [Pamätník obeťam komunizmu](#) (Šaľa)
- Námestie slobody (Nitra)
- [Múzeum Vtedy](#) (Prievidza)
- Námestie slobody (Banská Bystrica)
- Námestie osloboditeľov (Prešov)
- [Múzeum obeť komunizmu](#) (Košice)

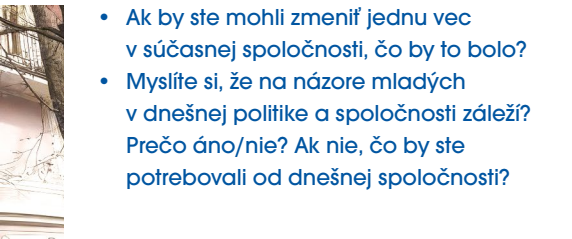
3. Návšteva daného miesta a spoločná diskusia

Pri návšteve jednotlivých miest alebo po návrate z exkurzie do triedy môžete položiť žiakom a žiačkam nasledujúce otázky do reflexie. Zároveň je tu priestor viesť hlbšiu diskusiu.

- Ako si predstavujete, že by dnes vyzerala spoločnosť, keby v nej stále vládol nedemokratický režim ako bol komunizmus za čias Československa?
- Ako by ste sa cítili, keby ste boli v dave na protestoch v roku 1989? Ako by ste sa zachovali?
- Aké vlastnosti by mal mať dnešný líder či líderka, ktorý/á bojuje za slobodu a demokraciu?
- Je podľa vás dôležité, aby boli protesty a revolúcie pokojné? Prečo áno/nie? Myslíte si, že by dnešné protesty mali byť tiež „nežné“, alebo by sa mali riešiť inak?
- Ktoré hodnoty sú pre vás v dnešnej spoločnosti najdôležitejšie a prečo práve tieto?
- Ak by ste mohli zmeniť jednu vec v súčasnej spoločnosti, čo by to bolo?
- Myslíte si, že na názore mladých v dnešnej politike a spoločnosti záleží? Prečo áno/nie? Ak nie, čo by ste potrebovali od dnešnej spoločnosti?

Tip na rozšírenie aktivity: Po návrate z exkurzie povzbudzte žiakov a žiačky, aby doma nadviazali rozhovor s rodičmi alebo starými rodičmi. Môžu sa ich opýtať, či tieto miesta poznajú, či ich už navštívili, alebo ako si spomínajú na 17. november 1989. Môžu zistiť, ako ich rodina prežívala toto obdobie, či sa zúčastnili protestov alebo ako vnímali zmeny, ktoré Nežná revolúcia priniesla. Tieto rozhovory im môžu priblížiť historické obdobie z osobnej perspektívy, poskytnúť hlbší pohľad na význam slobody a demokracie a podporiť medzigeneračný dialóg.

Aktivita

Za železnou oponou: Ako sa žilo v 80. rokoch?

Cieľ aktivity a cieľová skupina

Táto aktivita má za cieľ priblížiť žiakom a žiačkam každodenný život v Československu v 80. rokoch pred Nežnou revolúciou prostredníctvom metódy dramatizácie alebo plagátu/pojmovej mapy. Žiaci a žiačky sa oboznámia s konkrétnymi aspektami života v socializme, ako sú nakupovanie, médiá, cestovanie a voľby, a pokúsia sa vcítiť a pochopiť život v totalitnom režime. Cieľom aktivity je tiež porovnanie a uvedenie si, že život pred Nežnou revolúciou bol systematicky obmedzovaný v niektorých oblastiach. Čo je dnes považované za samozrejmosť (slobodne cestovať, voliť či nakupovať z veľkého výberu potravín z rôznych krajín), bolo vtedy luxusom, ktorý bol prístupný len istým ľuďom za podmienok spolupráce s režimom.

Aktivita je vhodná pre žiakov a žiačky SŠ.

Aktivitu odporúčame uskutočniť na dvoch vyučovacích hodinách (2x45minút).

Metódy a formy práce

dramatizácia, prezentácia, skupinová práca, diskusia

Postup aktivity

1. Úvod do témy (10 minút)

Krátko vysvetlite kontext a podmienky života v 80. rokoch v Československu. Použite priložené popisy tém, aby žiaci a žiačky mali predstavu o tom, ako vtedajšia spoločnosť fungovala a ako sa ľuďom žilo.

(viď. „Témy scénok na dramatizáciu, resp. plagátov/pojmových máp“ nižšie). Takisto môžete využiť rôzne dobové fotografie či videá.

Ponúkame na inšpiráciu zaujímavé videá o živote v socialistickom Československu:

Nemusíte sa obmedzovať iba na zoznam príkladov, ktorý sme priložili.

- Video [„ČSSR - životní náklady \(1975\)“](#)
- Video [„Tuzex poprvé \(1989\)“](#)
- Video [„Takýto bol každodenný život v roku 1988“](#)
- Video [„Takto boli zariadené byty v roku 1979“](#)
- Video [„Školy za socializmu \(1986\)“](#)

2. Rozdelenie žiakov a žiačok do skupín a príprava scénok či plagátov/pojmových máp (35 minút)

Rozdeľte žiakov a žiačky do menších skupín (ideálne 3-5 členov) a priradte každej skupine jednu z tém (viď nižšie „Témy scénok na dramatizáciu, resp. plagátov/pojmových máp“), poprípade nech si žiaci a žiačky vyberú tému podľa ich preferencie. V každej skupine budú žiaci a žiačky spracovávať konkrétnu tému z pohľadu každodenného života v Československu. Každá skupina si môže zvoliť buď formu dramatizácie (hranie scénky) alebo plagátu, resp. pojmovej mapy, v ktorom vizuálne či textovo spracujú zadanú tému.

Pripravte pre žiakov a žiačky zdroje, z ktorých môžu čerpať, a pomôcky, ktoré budú využívať na prácu. Majte vytlačené papiere s opisom témy, prípadne pripravte zariadenia, cez ktoré si budú schopní pozrieť video. Vysvetlite im postup práce - najprv sa oboznámia s materiálom, potom môžu diskutovať a zvoliť si formu spracovania a následne začať spracovávať scénu či plagát/pojmovú mapu.

Oznámte žiakom a žiačkam časový limit - na zahratie scénky alebo na predstavenie plagátu/pojmovej mapy má každá skupina maximálne 5 minút.

- a. **Dramatizácia (scénka):** Skupiny si pripravujú krátke scénky, ktoré demonštrujú vybraný aspekt života (napr. simulácia nakupovania v Tuzexe, rozhovor v cenzurovaných médiách, vybavovanie povolenia na cestu do zahraničia).
- b. **Plagát/pojmová mapa:** Skupiny môžu vytvoriť vizuálne plagáty či pojmové mapy, v ktorých znázornia danú tému a zahrnú kľúčové informácie o tom, ako fungovalo nakupovanie, médiá, cestovanie či voľby.

3. Dramatizácia scénky alebo prezentácia plagátu/pojmovej mapy (30 minút)

Každá skupina následne zahrá scénu (dramatizácia) s ich témou alebo predstaví plagát, resp. pojmovú mapu pred triedou. Ostatní žiaci a žiačky môžu po scénkach, resp. prezentácii plagátov/pojmovej mapy podať spätnú väzbu, ako sa danej skupinke darilo splniť ich zadanie. Pri podávaní spätnej väzby môžu byť žiaci a žiačky vedení k tomu, aby poukázali na to, čo sa im na prezentácii páčilo, a zároveň aj pridali nápady, čo by sa dalo prípadne vylepšiť. Môžu sa zamerať na:

- **Jasnosť a zrozumiteľnosť prezentácie:** Bola dramatizácia scénky alebo plagát/pojmová mapa zrozumiteľná? Dokázali spolužiaci a spolužiačky jednoznačne pochopiť hlavnú myšlienku?
- **Vystihnutie atmosféry doby:** Ako dobre scénka alebo plagát/pojmová mapa zachytila pocity a atmosféru socialistického Československa? Pôsobila autenticky?
- **Pochopenie hlavného problému alebo témy:** Zdôraznila skupina jasne, čo bolo kľúčové pre ich tému? (Napríklad nedostatok tovaru pri nákupoch, cenzúra v médiách, obmedzené možnosti cestovania do zahraničia, povinnosť voľieb bez skutočného výberu).
- **Kreativita a spôsob interpretácie:** Ako originálne a pútavo bola téma podaná? Pôsobila scénka tak, že zaujala formou, napríklad využitím humoru, dramatickej situácie alebo v prípade plagátu/pojmovej mapy zaujala vizuálnymi prvkami?
- **Schopnosť preniesť emócie a posolstvo:** Preniesla scénka alebo plagát/pojmová mapa pocity obmedzenia a kontroly? Pôsobila tak, že pomohla pochopiť, ako sa ľudia v tej dobe cítili?

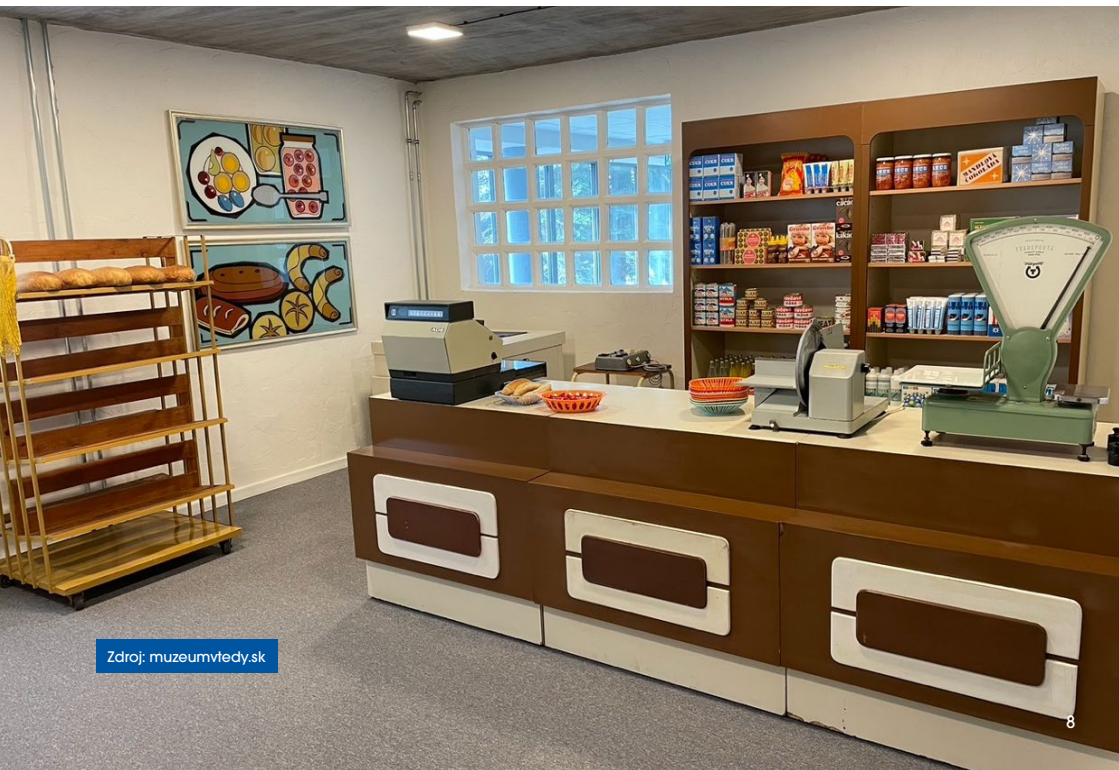
4. Reflexia (15 minút)

Po scénkach alebo prezentáciách sa zamerajte na spoločnú reflexiu. Diskutujte o tom, ako sa vtedajšie podmienky líšili od súčasnosti. Čo žiaci a žiačky vnímali ako najzaujímavejšie alebo najsilnejšie a aký bol celkový vplyv týchto podmienok na každodenný život ľudí. Povzbudte žiakov a žiačky, aby sa zamysleli nad tým, ako obmedzovanie slobody a všadeprítomná kontrola ovplyvňovali vtedajšiu spoločnosť.

Príklady otázok:

- Ako sa podľa vás líšil každodenný život ľudí v 80. rokoch v Československu od toho, ako žijeme dnes?
- Čo vás najviac zaujalo alebo prekvapilo počas hrania scénok či prezentácií plagátov/pojmových máp?

- Ktoré podmienky života v socializme by boli pre vás najťažšie?
- Ako by vás ovplyvnilo to, keby ste nemohli cestovať do krajín podľa vlastného výberu alebo voľne vyjadrovať svoje názory? Ako by ste sa cítili?
- Čo si myslíte, že bolo najväčším prínosom zmien, ktoré prišli po Nežnej revolúcii?
- Myslíte si, že by ste sa v totalitnom systéme cítili slobodní? Prečo áno alebo prečo nie?
- Ako je to so slobodou v súčasnosti? Kde vidíte, že sme viac alebo menej slobodní? Prečo si to myslíte?

Témy scénok na dramatizáciu, resp. plagátov/pojmových máp

Nakupovanie

V 80. rokoch v Československu bola dostupnosť tovaru výsledkom centrálne plánovaného hospodárstva - päťročných plánov, tzv. päťročníc. Výrobky v obchodoch často chýbali a mnohé druhy tovarov boli ťažko dostupné. Bežné boli dlhé rady pred obchodmi, najmä ak sa objavili nedostatkové produkty, ako napríklad mandarínky, mäso alebo elektronika. Nákupy sa často obmedzovali na základné potreby, pretože ponuka tovaru bola obmedzená. Legendárne je čakanie v rade na toaletný papier, ktorý dlhé mesiace chýbal po požiari Harmaneckých papierní na jar 1988, pretože centrálne plánovaná ekonomika nedokázala dostatočne pružne zareagovať na tento výpadok.

Predajne sa špecializovali na konkrétne druhy tovarov, napríklad na potraviny, často len mäsové alebo mliečne výrobky, ryby, textil alebo domáce spotrebiče. Supermarkety, ako ich poznáme dnes v Československu, neexistovali. Významnú úlohu pri nakupovaní zohrávala známosť s predavcami a predavčkami, ktorí častokrát odkladali produkty pre svojich známych alebo ponúkali tieto produkty ako výmenu za inú službu.

Okrem československých korún mohli ľudia platiť aj valutami alebo bonmi, typicky za nedostatkový tovar zo západu. Valuty boli zahraničné meny a bony špeciálne poukážky, za ktoré bolo možné v Tuzexe kúpiť napríklad rifle, televízor alebo kozmetiku. Tuzex bol prvotne určený pre klientov akými boli zahraniční turisti.

K valutám a bonom sa mohli dostať najčastejšia občania Československa pracujúci v zahraničí, na zastupiteľských úradoch, niektorí umelci či osoby majúce príbuzných v zahraničí.

V prípade, že hráte scénku, môžete si vymyslieť vlastné scénky alebo použiť nasledujúce nápady:

- Stojíte dlhé hodiny v rade pred obchodom, v ktorom majú opäť naskladnený nedostatkový tovar, napríklad mandarínky. V rade sa medzi ľuďmi rozpráva o tom, čo všetko chýba a ako dlho už stoja.
- Mladý muž či žena prichádza do Tuzexu s bonmi, aby si kúpil džínsy, ktoré boli v tom čase symbolom prestíže a západného štýlu.
- V obchode je predavačka, ktorá schováva niekoľko balíkov mäsa pre známych. Prichádza zákazník, ktorý zúfalo hľadá mäso na nedeľný obed pre svoju rodinu, a začne sa predavčky vypytovať, či by sa nevedeli nejako dohodnúť.

Médiá a sloboda slova

V 80. rokoch minulého storočia fungovali médiá v Československu pod prísny dohľadom štátu a Komunistickej strany Československa (KSČ). Hlavnými médiami boli štátne noviny, ako napríklad Rudé právo, a rozhlasové a televízne stanice, ktoré boli plne kontrolované vládou. Informácie boli cenzurované, pričom sa zdôrazňovali úspechy socialistického režimu a potláčali sa kritické hlasy. Novinári dostávali informácie zo štátnych agentúr, ako bola Československá tlačová agentúra (ČTK), ktorá poskytovala správy a články, schválené vládou. Prístup k zahraničným médiám bol obmedzený. Propaganda mala v tom čase formovať verejnú mienku v súlade s socialistickou ideológiou.

Začalo sa formovať odporové hnutie (samizdat), kedy niektorí novinári publikovali nezávislé texty a obchádzali tak cenzúru aj za cenu potrestania.

Sloboda slova bola v socialistickom ČSR značne obmedzená a to nielen v médiách. Ľudia sa obávali otvorene diskutovať o politike a o situácii v krajine, pretože ak nesúhlasili s režimom, mohlo to viesť k potrestaniu, prenasledovaniu či dokonca väzeniu. Napriek tomu mnoho ľudí počúvalo Rádio Slobodná Európa či Rádio Luxemburg, ktoré boli v tom čase zakázané komunistickým režimom. Tieto rádia prinášali nezávislé informácie a správy o dianí vo svete, ktoré neboli cenzurované štátnou propagandou.

V prípade, že hráte scénu, môžete si vymyslieť vlastné scény alebo použiť nasledujúce nápady:

- Skupina novinárov v redakcii štátnych novín diskutuje o tom, ako má vyzerať ich nasledujúci článok. Vedúci redaktor dostane pokyny z vyšších miest, aby informovali o úspechoch v poľnohospodárstve, zatiaľ čo negatívne udalosti alebo problémy v krajine sa nemajú spomínať.
- Rodičia doma tajne počúvajú Rádio Slobodná Európa, ktoré prináša správy zo sveta. Musia byť veľmi opatrní, aby ich nikto nevidel a nepočul, pretože by mohli mať problémy s úradmi.
- Skupina študentov sa tajne stretáva a zdieľa medzi sebou „samizdat“ – zakázanú tlač, ktorú vytvorili sami alebo získali od známych. Sú si vedomí rizika, že môžu byť prichytení.

Cestovanie

Väčšina ľudí v 80. rokoch cestovala na dovolenky najmä v rámci Československa alebo do štátov „východného“ bloku, ako boli Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko či vtedajšia Juhoslávia. Revolučné odborové hnutie (ROH) ponúkalo cenovo dostupné hromadné zájazdy pre robotníkov a ich rodiny. ROH bolo oficiálnou odborovou organizáciou v Československu počas komunistického režimu. Jeho hlavnou úlohou bolo zastupovať záujmy pracujúcich v rámci ideológie štátu, hoci fakticky slúžilo ako nástroj štátnej kontroly nad pracujúcimi.

Cestovanie do západných krajín bolo obmedzené a potrebovali ste naň špeciálne povolenie – tzv. výjazdnú doložku. Okrem toho ste museli získať aj devízový príslub, čo bola záruka, že budete mať určitú sumu v cudzej mene na pokrytie výdavkov. Takéto povolenia získavali ľudia ťažko a obvykle iba po preverení lojality k režimu.

Vycestovanie za prácou bolo v tej dobe prísne regulované a dostupné takmer výlučne do socialistických krajín. Tam ľudia najčastejšie pracovali v stavebníctve, energetike alebo na rozvoji priemyslu. Prechod cez štátne hranice nebol ani zďaleka taký jednoduchý ako dnes. Hranice so západnými krajinami boli oplotené a prísne strážené. V rámci východného bloku bolo potrebné mať pas. Pri pasovej kontrole colníci kontrolovali autá, či náhodou nedochádza k pašovaniu tovaru.

V prípade, že hráte scénu, môžete si vymyslieť vlastné scény alebo použiť nasledujúce nápady:

- Mladý pár snívá o návšteve Paríža a prichádza na úrad požiadať o výjazdnú doložku. Úradník ich prijme a hneď začne otázkami o ich pracovnom mieste, rodinných väzbách a politickej „spoľahlivosti.“
- Rodina prechádza cez hranice do Maďarska. Colníci kontrolujú ich pasy, batožinu a dokonca aj auto, aby sa uistili, že nepašujú žiaden tovar.
- Rodina sa pripravuje na krátky výlet do Juhoslávie a mama vyjadruje obavy, či je bezpečné ísť tak ďaleko. Otec ju upokojuje, ale v skutočnosti má aj on obavy, pretože každý výlet za hranice môže byť rizikový.

Voľby

V socialistickom Československu sa pravidelne konali voľby, ale slúžili hlavne na potvrdenie moci Komunistickej strany Československa (KSČ). Účasť na voľbách bola povinná a dosahovala 99 %.

V tej dobe existovalo viacero politických strán či rôznych spoločenských organizácií (Revolučné odborové hnutie, Červený kríž, Zväz žien, Socialistický zväz mládeže atď.), ktoré boli združené v Národnom fronte, ktorého lídrom bola KSČ. Opozičné politické strany neexistovali a preto Národný front vždy vyhrával voľby s 99 %.

Prezidenta Československej socialistickej republiky volilo Federálne zhromaždenie. Kandidát bol spravidla jeden, nominovaný KSČ. Rozhodujúcu úlohu v krajine mal však generálny tajomník Ústredného výboru KSČ, ktorý bol zároveň predsedom strany. Viacerí prezidenti Československa zastávali aj funkciu generálneho tajomníka KSČ.

KSČ bola ideologicky a politicky podriadená Sovietskemu zväzu. Strana kontrolovala všetky oblasti života spoločnosti: ekonomiku, armádu, políciu, médiá, školstvo, kultúru.

V prípade, že hráte scénu, môžete si vymyslieť vlastné scény alebo použiť nasledujúce nápady:

- Rodičia sa rozprávajú o tom, že sa musia zúčastniť volieb. Ich 16-ročný syn/16-ročná dcéra sa pýta, prečo musia ísť voliť, keď aj tak každý vie, kto vyhrá.
- Miestni obyvatelia sa zhromaždili na námestí, aby si vypočuli výsledky volieb.

Aktivita

Ako transparenty a protestné piesne formovali Nežnú revolúciu

Cieľ aktivity a cieľová skupina

Cieľom tejto aktivity je priblížiť žiakom a žiačkam spoločenské a politické poslanstvá, ktoré sprevádzali protesty počas Nežnej revolúcie, cez analýzu transparentov alebo politických piesní, a následné vytváranie vlastných transparentov alebo protestných piesní. Aktivita je vhodná na dejepis, občiansku náuku, výtvarnú výchovu, ak si zvolíte transparenty. Ak si zvolíte protestné piesne, môžete využiť aktivitu aj na hudobnej výchove či na slovenskom jazyku. Žiaci a žiačky budú hľadať historické heslá a protestné piesne, analyzovať ich význam a vytvárať vlastné transparenty a texty piesní. Diskusia im pomôže zamyslieť sa nad silou slova v spoločenských zmenách.

i

Aktivita je vhodná pre žiakov a žiačky 3. cyklu ZŠ a SŠ.

Aktivitu odporúčame uskutočniť buď na 1 hodine (45 minút) po časť rešerš spolu s reflexiou alebo minimálne na 2 vyučovacích hodinách (2x45 minút) v celom znení, ak by ste chceli so žiakmi a žiačkami vytvárať transparenty či texty protestných piesní.

Metódy a formy práce

rešerš, tvorba transparentov alebo textov piesní, analýza, diskusia, prezentácia

Postup aktivity

1. Úvodná diskusia (5-7 minút)

Ukážte žiakom a žiačkam pár fotografií transparentov, alebo pustíte ukážky protestných piesní z príkladov, ktoré nájdete nižšie. Pokračujte s krátkou diskusiou o tom, aký význam mali transparenty a protestné piesne počas Nežnej revolúcie a prečo sú dôležitým nástrojom občianskej angažovanosti aj v súčasnosti. Diskutujte s žiakmi a žiačkami o tom, čo si myslia, že bolo hlavné poslanstvo týchto transparentov a piesní (boj za slobodu, spravodlivosť, demokraciu, ľudské práva a pod.).

2. Rešerš dobových hesiel a protestných piesní (20 minút)

Rozdeľte žiakov a žiačky do malých skupín (napr. po 3-4). Každá skupina dostane za úlohu spraviť rešerš historických hesiel, ktoré sa objavili na transparentoch počas Nežnej revolúcie. Heslá môžu hľadať vo vopred pripravených materiáloch (napr. články, fotografie, videá). V prípade, že sa rozhodnete využiť

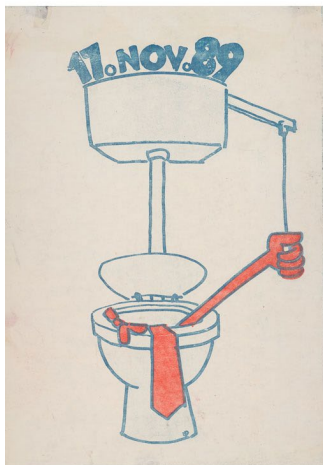
aktivitu zameranú na protestné piesne, tak skupiny budú realizovať rešerš zameranú na rôzne protestné piesne a analyzovať ich význam a hlavné posolstvá. V oboch prípadoch môžu žiaci a žiačky pracovať s materiálmi v triede, ktoré im poskytnete, alebo môžu využiť internet na hľadanie dodatočných zdrojov.

Príklady dobových hesiel na transparentoch:

- „Máme holé ruce!“
- „Sľúbili sme si lásku!“
- „Nie sme ako oni!“
- „Chceme slobodu, nie otroctvo!“
- „Koniec jednej strany, začiatok slobody!“

Zdroje, kde môžu žiaci a žiačky nájsť ukážky plagátov:

- Soda.sk - „Pouličné fotografie aj dobové plagáty: Pozrite si November 89 v obrazoch“

Zdroj: 1989.sng.sk/plagaty

- Slovenská národná galéria – „Pouličné plagáty“

Príklady protestných piesní:

- Ivan Hoffman - „Sľúbili sme si lásku“
- Marta Kubišová - „Modlitba pre Martu“
- Karel Kryl - „Morituri te salutant“
- Jaroslav Filip a Milan Lasica - „Do batôžka“
- Tublatanka - „Pravda víťazí“

Tip: V prípade, že žiaci a žiačky stihnú rešerš skôr, než je v odporúčanom časovom limite, odporúčame na prvej hodine začať s tvorbou vlastných transparentov alebo textov protestných piesní.

3. Tvorba vlastných transparentov alebo písanie textov protestných piesní (30 minút)

Na základe rešerše a vlastných nápadov žiaci a žiačky vytvoria vlastné transparenty alebo spíšu vlastné texty protestnej piesne. Transparenty a protestné piesne môžu byť inšpirované historickými heslami, ale zároveň môžu odrážať aj súčasné spoločenské témy, ktoré žiakov a žiačky trápia a považujú ich za dôležité (napr. sloboda prejavu, ľudské práva, klimatická kríza a pod.). Každá skupina vyrobí a grafický znázorní aspoň jeden transparent na veľký papier, resp. kartón, alebo vymyslí text jednej protestnej piesne s 12 - 16 veršami. V oboch prípadoch sa majú žiaci a žiačky zamerať na jasné a silné posolstvo, ktoré dokáže zaujať.

Pri výrobe transparentov odporúčame, aby sa žiaci a žiačky venovali vo veľkej miere aj výtvarnej stránke transparentu (výber farieb, písma, vizuálny dizajn), aby bol čo najviac efektívny a pútavý.

4. Prezentácia transparentov alebo textu protestnej piesne (10 -15 minút)

Každá skupina predstaví svoj transparent alebo protestnú pieseň ostatným žiakom a žiačkam a vysvetlí, aké posolstvo má ich transparent/pieseň a prečo si zvolili toto posolstvo. U transparentov skupiny objasnia aj vizuálne prvky a ich význam. U protestnej piesne môžu skupiny naznačiť, aký typ melódie a hudobný žáner by sa k piesni hodil (rap, rock, pop a podobne), prípadne môžu pieseň pred triedou predviesť. Odporúčame dať každej skupine maximálne 2 - 3 minúty na prezentáciu.

5. Reflexia (10 minút)

Na konci aktivity odporúčame so žiakmi a žiačkami uskutočniť reflexiu, aby si zážitok z aktivity lepšie uvedomili a prepojili ho s vlastnými skúsenosťami. Môžete využiť nasledujúce otázky:

- Čo podľa vás vyjadruje váš transparent? Prečo ste si vybrali práve toto heslo?
- Čo podľa vás vyjadruje vaša pieseň? Prečo ste si zvolili práve túto tému na pieseň?
- Aká protestná pieseň/heslo na transparente s vami najviac rezonovalo? Prečo tieto?
- Ako podľa vás reagovali ľudia na tieto heslá/piesne počas Nežnej revolúcie?
- Akú rolu hrajú v dnešnej dobe heslá alebo protestné piesne? Ktoré poznáte zo súčasnosti? Čím vás zaujali?
- Kde podľa vás končí a začína sloboda slova, o ktorej hovoria transparenty/texty piesní?

Aktivita

Argumentácia za a proti - Demokracia v praxi

Cieľ aktivity a cieľová skupina

Cieľom tejto aktivity je to, aby žiaci a žiačky dokázali aplikovať princípy kritického myslenia, boli schopní vyjadrovať sa a obhajovať svoje názory na dané témy týkajúce sa demokracie a historických udalostí spojených s Nežnou revolúciou. Žiaci a žiačky budú diskutovať o výhodách a nevýhodách rôznych politických systémov, slobode a úlohe jednotlivcov pri spoločenských zmenách. Cieľom je podporiť ich schopnosť argumentovať a obhajovať stanoviská na základe faktov.

Aktivita je vhodná pre žiakov a žiačky SŠ.

Aktivitu odporúčame uskutočniť na 2 vyučovacích hodinách (2x45 minút).

Metódy a formy práce

argumentácia, diskusia, práca v skupinách

Príprava (45 minút)

Prípravte žiakov a žiačky na prvej hodine na argumentačnú diskusiu tým, že im krátko vysvetlíte princípy argumentácie, ako je konštruktívne vyjadrovanie, počúvanie druhých a rešpektovanie názorov. Okrem toho odporúčame žiakom a žiačkam

vysvetliť tvorbu argumentu a prejsť si s nimi základy argumentačných faulov.

- [Bližšie o argumentácii sa dozviete na tomto odkaze.](#)
- [Bližšie o kritickom myslení sa dočítate na tomto odkaze.](#)
- [Argumentáciu vám priblíži aj toto nasledujúce video.](#)
- [Bližšie vám argumentačné fauly predstaví bezplatná ilustrovaná kniha „Kniha zlých argumentov“](#)

Okrem toho odporúčame si prejsť so žiakmi a žiačkami základné pravidlá konštruktívnej diskusie.

Môžete sa inšpirovať nasledujúcim zoznamom:

- **Rešpektuj názory druhých** – V diskusii musí každý žiak a žiačka rešpektovať názory a postoje svojich spolužiakov, pričom za názor sa nepovažujú nenávisťné prejavy či zavádzanie. Urážky alebo ponižovanie nie sú prípustné.
- **Počúvaj s porozumením** – Pri počúvaní druhých sa sústreď na ich argumenty a snaž sa pochopiť ich stanovisko.
- **Hovorí len jeden/jedna** – Počas prezentácie argumentov ostatní žiaci

a žiačky nesmú komentovať alebo rušiť prezentáciu druhého tímu.

- **Podkladaj svoje názory faktami** – Všetky argumenty by mali byť založené na faktoch a na relevantných a overených zdrojoch.
- **Zodpovedne pracuj v tíme** – Každý člen a členka tímu by mal prispieť k príprave argumentov. Rozdeľte si úlohy spravodlivo.
- **Dodržuj časové limity** – Každý tím má obmedzený čas na prezentáciu svojich argumentov.

Tip: Dané pravidlá odporúčame dať do každej skupiny vytlačené na papieri, aby si ich žiaci a žiačky mohli priebežne pripomenúť.

Postup aktivity

1. Rozdelenie do tímov a vysvetlenie úlohy (5-7 minút)

Žiakov a žiačky rozdeľte do menších tímov (napr. po 3-4). Vysvetlite im, že každá skupina si náhodne vyberie jednu tézu. Ich úlohou je pripraviť minimálne 2 za a 2 proti argumenty na danú tézu. Každý tím dostane čas na prípravu argumentov za a proti. Žiaci a žiačky môžu diskutovať v skupinách a spoločne vytvárať logické a podložené argumenty. Každý tím sa zameria na zhromažďovanie faktov a príkladov na podporu svojich stanovísk. Tézy na diskusiu (viď nižšie) slúžia ako inšpirácia, pokojne však môžete využiť aj iné tézy, ktoré súvisia s tematikou Nežnej revolúcie.

Tézy na diskusiu

- Demokracia je najlepší politický systém, v ktorom môžeme žiť.
- Bez Nežnej revolúcie by sme dnes nemohli slobodne cestovať, študovať či žiť v iných krajinách.
- Totalitné režimy, akým bolo socialistické Československo, sú lepšie v riadení štátu, ekonomiky či kultúry ako demokratické štáty.
- Sloboda prejavu nemusí mať hranice.
- Študenti zohrali počas Nežnej revolúcie kľúčovú rolu.
- Počas socializmu museli všetci pracovať.

Tip: Na náhodné vybratie téz môžete použiť klobúk alebo vrecúško, do ktorého vložíte papieriky. Na jednom papieriku bude napísaná jedná téza. Jednotlivé skupiny si budú ťahať papieriky z klobúka, resp. vrecúška a tak dostanú tému svojej tézy.

2. Príprava pre a proti argumentov (15 minút)

Pripomeňte žiakom a žiačkam predchádzajúcu hodinu a to, ako sa má tvoriť argument. Následne môžu jednotlivé skupiny využívať internetové vyhľadávanie, historické knihy, učebnice či iné historické

zdroje a pramene na to, aby podložili svoje argumenty faktami. Učiteľ a učiteľka je skupinám k dispozícii v prípade, ak by potrebovali s tvorbou argumentov pomôcť. Každá skupina má na prípravu argumentov maximálne 15 minút.

3. Predstavenie argumentov za jednotlivé tézy (5 - 7 minút)

Každá skupina postupne predstaví svoje za a proti argumenty pred triedou. Jednotlivé skupiny vysvetlia, prečo zvolili dané argumenty. Počas prezentácie môže každá skupina využívať stručné poznámky alebo kartičky s argumentmi, aby sa zamerali na to podstatné.

4. Reflexia a diskusia (15 minút)

Po prezentácii všetkých argumentov dostanú ostatní žiaci a žiačky priestor na diskusiu. Môžete im klásť otázky ako:

- „Aké ďalšie argumenty vám napadli pri jednotlivých tézach?“
- „Čo by mohli byť slabé stránky predložených argumentov jednotlivých skupín?“

Ostatní žiaci a žiačky môžu vyjadriť svoj názor, či súhlasia alebo nesúhlasia s prezentovanými argumentmi, a doplniť ďalšie názory. V rámci reflexie môžete položiť žiakom a žiačkam nasledujúce otázky na premyslenie:

- Ktorý tím mal podľa vás najsilnejšie argumenty? Prečo?
- Ktoré argumenty vás najviac presvedčili alebo zaujali?
- Bolo pre vás náročné obhajovať stanovisko, s ktorým nesúhlasíte? Ako ste to podľa vás zvládli? Ako ste sa pritom cítili?
- Zmenil sa nejaký váš názor na diskutovanú tému po vypočutí argumentov druhej strany? Prečo áno alebo prečo nie?
- Ako by ste využili zručnosti, ktoré ste sa naučili pri argumentácii, aj mimo školy?
- Aké silné a slabé stránky má demokracia?

Aktivita

Tematický deň - Odevy, ktoré písali históriu Nežnej revolúcie

Cieľ aktivity a cieľová skupina

Cieľom tematického dňa je priblížiť žiakom a žiačkam módu obdobia pred Nežnou revolúciou a zároveň zapojiť do tvorby odevov aj rodičov či starých rodičov. Žiaci a žiačky by sa mali so svojimi rodičmi, resp. starými rodičmi porozprávať o tom, čo mali počas Nežnej revolúcie oni bežne oblečené a ako prežívali dané obdobie. Aktivita má za cieľ tiež podporiť medzigeneračný dialóg.

i

Aktivita je vhodná pre žiakov a žiačky 3. cyklu ZŠ a SŠ.

Postup aktivity

1. Úvod (10 minút)

Predstavte tému dňa a opíšte, aké módne štýly boli typické pre obdobie socializmu. Môžete tiež zdieľať obrázky či videá s módnymi trendami tej doby. Vysvetlite žiakom a žiačkam zadanie: jeden deň vo vašej škole bude venovaný móde zo socialistickej éry a ich úlohou bude prísť oblečení v štýle, aký nosili ľudia počas Nežnej revolúcie.

Ukážku módy počas obdobia Československa nájdete v týchto videách a článkoch s fotografiami:

- Video [„Ženská móda ČSSR \(1971 - 1987\)“](#)
- Video [„Československá móda v roku 1970“](#)
- Článok [„Československá detská móda 1981 -85“](#)
- Článok [„ČESKOSLOVENSKÉ ODEVY PREDÁVANÉ V ČSSR 1980-1983“](#)

2. Príprava oblečenia doma

Žiaci a žiačky sa dohodnú s rodičmi alebo starými rodičmi a vytvoria si doma odev inšpirovaný módou Nežnej revolúcie. Cieľom prípravy je aj to, aby sa žiaci a žiačky porozprávali s rodičmi a starými rodičmi, aké oblečenie nosili počas obdobia Nežnej revolúcie a čo počas nej robili. Cieľom je tiež zistiť, čo si rodičia a prarodičia o udalostiach mysleli vtedy, ako ich prežívali, a ako sa na ne dívajú s odstupom času.

Žiaci a žiačky si môžu od rodičov a prarodičov požičať ich originálne oblečenie alebo vyrobiť napodobneninu oblečenia a doplnkov.

3. Módna prehliadka

Na tematickom dni sa uskutoční módna prehliadka, kde žiaci a žiačky predstavia svoje odevy. Táto prehliadka môže byť buď spoločná pre všetky triedy naraz, alebo si každý triedny učiteľ a učiteľka zorganizuje vlastnú prehliadku len pre svoju triedu. Žiaci a žiačky môžu byť ocenení za kreativitu, historickú presnosť a celkový dojem. Zároveň sa môžu dobrovoľne vyjadriť, čo zaujímavé sa dozvedeli od rodičov a starých rodičov ohľadom ich prežívania a názorov na Nežnú revolúciu.

4. Reflexia (10-15 minút)

Po aktivite odporúčame uskutočniť reflexiu, v ktorej môžete využiť nasledujúce otázky:

- Ako hodnotíte módu počas Nežnej revolúcie? Pozitívne či negatívne a prečo?
- Ako by ste opísali náladu a atmosféru vtedajšieho Československa len na základe štýlu obliekania, ktorý ste spoznali?
- V čom sa móda zo socializmu najviac líšila od dnešnej módy, nielen štýlovo, ale aj v symbolickom význame?
- Vidíte nejaké podobnosti medzi módou vtedajšieho Československa a trendmi, ktoré dnes opäť prichádzajú do módy? Ak áno, v čom?
- Čo vás najviac prekvapilo alebo zaujalo na spomienkach vašich rodičov či starých rodičov?
- Čo vám diskusia s rodičmi alebo starými rodičmi o tejto dobe ukázala o ich hodnotách alebo životných skúsenostiach?
- Akú úlohu má rodina pri zachovávaní historických spomienok?

Pod'akovanie

Brožúra „Inšpirácia na zážitkové aktivity o Nežnej revolúcii“ by nebola možná bez cenných odborných konzultácií od učiteľov a učiteľiek z praxe. Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR úprimne ďakuje **Mgr. Jarmile Šmeckovej** a **Mgr. Romanovi Balkovi** za ich neoceniteľné rady, čas a ochotu podieľať sa na konzultáciách.

MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VÝSKUMU,
VÝVOJA A MLÁDEŽE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

2 0 2 4